

Ingen klimarettferdighet uten gjeldsslette

Klimaendringer og gjeldsproblematikk er to av de mest presserende problemene verden står overfor i dag. Førstnevnte truer med å forstyrre det globale økosystemet og destabilisere samfunn, mens sistnevnte rammer økonomier og begrenser nødvendig utvikling. Gjeldstyngden mange land nå opplever er et resultat av mange tiårs urettferdig økonomisk politikk som i stor grad ble forsterket på grunn av koronapandemien. Utenlandsgjelda til mange land i det globale Sør er på skyhøye nivåer, og har dramatisk innvirkning på folks liv. Ifølge den tyske organisasjonen Erlassjahr hadde 135 land et kritisk høyt gjeldsnivå ved utgangen av 2022¹, noe som er en økning siden pandemiåret 2021. Statsledere må nå spørre seg: Hvordan skal lønninger heves, velferdstjenester forbedres og klimaomstilling finansieres når halvparten av landets inntekter eller mer går til å betjene utenlandsgjeld?

Koblingene mellom gjeld og klima er mange og problematiske. Land som sitter med enorm gjeld kan bli presset til å tillate ødeleggende ekstraktiv industri og å utvinne fossile energikilder og andre naturressurser for å betale ned gjelden, til tross for at det ofte er dem selv som blir hardest rammet av klimaendringer.

Mange land blir også nødt til å ta opp nye lån for å finansiere nødvendige tilpasninger til klimaendringene. For eksempel kan myndigheter måtte investere i infrastruktur som vegger og murer for å beskytte seg mot stigende havnivå, eller vanningsystemer for å beskytte mot skiftende værmønstre. Dette kan legge press på den offentlige økonomien og øke statsgjelden betraktelig. Disse landene bærer ikke det historiske ansvaret for klimaendringene, og blir på denne måten bundet hardere fast i dypt urettferdige finansielle strukturer.

Videre forverrer klimaendringene eksisterende gjeldskriser. Ekstreme værhendelser som flom eller tørke forstyrrer økonomisk aktivitet, og fører til reduserte skatteinntekter og økte utgifter til katastrofehjelp. Dette gjør det nødvendig for land å låne mer penger, til økte kostnader som følge av økt risiko, vanskeligere å betjene eksisterende gjeld og øker risikoen for mislighold.

Dagens gjeldsregime representerer en fortsettelse av koloniale strukturer med verdioverføringer fra Sør til Nord, og betingelsesløs sletting av gjeld hos land i det Globale Sør er det eneste rettferdige overfor befolkningene som er tvunget til å betjene den. Et slikt tiltak er helt avgjørende for å sikre lands mulighet til å møte klimakrisa, og en nødvendig forutsetning for en rettferdig global klimaomstilling.

I tillegg er det helt avgjørende at både långiver og låntaker gjennomfører omfattende bærekraftsanalyser i før lånene inngås, hvor det blant annet tas høyde for klimakatastrofer og muligheten land har til å kunne oppfylle bærekraftsmåla. Slike analyser og krav til ansvarlig utlån både fra stater, multinasjonale institusjoner og private utlånere er helt avgjørende for å

---

¹ Brodbeck et al. (red). (2022). Global Sovereign Debt Monitor 2022. (2022). erlassjahr.de. Hentet 23 januar 2023 fra <https://erlassjahr.de/wordpress/wp-content/uploads/2022/04/GSDM22-online.pdf>

forebygge ytterligere kriser. Det må også stilles strenge krav til åpenhet rundt eksisterende og nye avtaler.

Krav:

Høyinntektsland og sentrale institusjoner som Det Internasjonale Pengefondet (IMF) og Verdensbanken må:

- **Gi gjeldsslette til alle land i det globale sør som trenger det på tvers av alle kreditorer**, herunder sikre at private kreditorer deltar i gjeldsslette og aksepterer tap, for å frigjøre ressurser til klimatiltak og andre nasjonale behov, og for å sikre at land ikke fanges i avhengighet av fossilt brensel og ekstraktive industrier.
- **Implementere gjeldsrestruktureringsmekanismer som tar i betraktning de potensielle virkningene av klimaendringer** på et lands evne til å betjene sin gjeld.
- **Sikre at all klimafinansiering gis som gaver, ikke lån**, slik at land som er spesielt sårbare for klimaendringer ikke havner i dypere gjeld.
- **Gi betydelig mer klimafinansiering, av bedre kvalitet, som er ny og addisjonell**, så land ikke blir tvunget til å ta opp mer gjeld for å betale for en krise de ikke har skapt.
- **Et multilateralt system for umiddelbart moratorium og påfølgende kansellering av statsgjeld når klimakatastrofer inntreffer**, slik at land har ressursene de trenger for beredskap og gjenoppbygging uten å sette seg i mer gjeld.
- **Innlemme klimarisiko i finansiell regulering og tilsyn**. Dette kan inkludere å kreve at finansinstitusjoner og private utlånere offentliggjør sin eksponering for klimarelaterte risikoer og fastsetter standarder for hvordan de håndterer disse risikoene.